

RESEARCH ARTICLE / Araştırma Makalesi

<https://doi.org/10.37093/ijisi.1517320>

Türkiye’de Asgari Ücret ve Tüketici Güven Endeksi İlişkisi

Gözde Sümer Kibar*

Öz

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) asgari ücreti, yapılan işler için ödenmesi gereken ve toplu veya bireysel iş akitleri ile azaltılmayan, verilebilecek en düşük ücret olarak tanımlamaktadır. Öte yandan genel olarak ana akım iktisadın asgari ücret artışlarının ekonomik etkileri üzerine yaptığı analizler, bu artışların fiyatlar genel düzeyi ve işsizlik oranında ortaya çıkaracağı istenmeyen türden sonuçlara vurgu yapar. Ancak asgari ücret değişiminin yol açtığı ve hem ilk planda hem de bağlantılı olarak ortaya çıkabilecek ekonomik etkiler, aslında iktisat literatüründe üzerinde uzlaşa sağlanamamış tartışmalı konular olarak adlandırılabilir. Bu bağlamda asgari ücretteki değişimin tüketim üzerinde ortaya çıkarabileceği olası etkiler de derinlemesine ele alınmamıştır. Bu çalışma Asgari Ücret ve Tüketici Güven Endeksi arasındaki nedensellik ilişkisini araştırmayı hedeflemektedir. Bu anlamda hem *Toda Yamamoto nedensellik testi* hem de saklı ya da asimetrik nedensellik adı verilen ve değişkenlerin pozitif ve negatif bileşenleri arasındaki ilişkiyi de analiz edebilen *Hatemi-J asimetrik nedensellik testi* uygulamada kullanılmıştır. Çalışmanın ana bulgusu reel asgari ücret ile tüketici güven endeksi arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir nedensel ilişki olmadığı ancak dolar bazında asgari ücret ile tüketici güven endeksi arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir nedensel ilişki olduğu yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücret, Tüketici Güven Endeksi, Asimetrik Nedensellik

JEL Kodları: J010, J300, J480

Cite this article: Sümer Kibar, G. (2024). Türkiye’de asgari ücret ve tüketici güven endeksi ilişkisi. *International Journal of Social Inquiry*, 17(3), 549–562. <https://doi.org/10.37093/ijisi.1517320>

* Arş. Gör., Bursa Uludağ Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, Bursa, Türkiye.

E-posta: gzdsumer@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1839-4493>

Article Information

Received 16 July 2024; Accepted 08 August 2024; Available online 25 December 2024

This is an open access article under the [Creative Commons Attribution-NonCommercial Licence](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).
© 2024 The Author. Published by Institute of Social Sciences on behalf of Bursa Uludağ University

Minimum Wage and Consumer Confidence Index Relationship in Türkiye

Abstract

The International Labor Organization (ILO) defines the minimum wage as the lowest wage that must be paid for the work done and can not be reduced by collective or individual employment contracts. On the other hand, the analyses made by mainstream economics on the economic effects of minimum wage increases generally emphasize the undesirable consequences that these increases will cause in the general level of prices and unemployment rate. However, the economic effects of the minimum wage change can be called controversial issues without consensus in the economic literature. In this context, the possible effects of the change in the minimum wage on consumption have yet to be discussed in depth. This study investigates the causality relationship between minimum wage and the Consumer Confidence Index. In this sense, the Toda Yamamoto and Hatemi-J asymmetric causality tests have been used in practice. The study's main finding is that there is no statistically significant causal relationship between the real minimum wage and the consumer confidence index. However, a statistically significant causal relationship exists between the minimum wage in dollar terms and the consumer confidence index.

Keywords: Minimum Wage, Consumer Confidence Index, Asymmetric Causality

JEL Codes: J010, J300, J480

1. Giriş

Asgari ücret seviyesinin tespiti, devletin iş gücü piyasasına en önemli müdahale araçlarından bir tanesidir. Ayrıca asgari ücret, sadece çalışanlar için insani bir alt sınır ücreti olmanın ötesinde yoksulluk, enflasyon, işsizlik, bölüşüm, refah ve sosyal barış gibi toplumu son derece yakından ilgilendiren konuları direkt ya da dolaylı yoldan etkileyen önemli bir kavram olarak da karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan genel olarak ana akım iktisadın asgari ücret artışlarının ekonomik etkileri üzerine yaptığı analizler, bu artışların fiyatlar genel düzeyi ve işsizlik oranında ortaya çıkaracağı istenmeyen türden sonuçlara vurgu yaparak sonlanır. Daha net bir ifade ile neo-klasik iktisadi yaklaşımda asgari ücret artışları, *tam rekabetçi piyasa varsayımı çerçevesinde*, enflasyonisttir. Çünkü asgari ücret düzeyindeki bir artış genel olarak bir maliyet artışı doğuracak ve bu şok ekonomi genelinde mal ve hizmet fiyatlarına yayılacaktır. Buna ek olarak, yine ana akım iktisadi bakış açısıyla asgari ücret artışları, *marjinal verimliliğin ücretin belirleyicisi olduğu kabulünden hareketle*, düşük vasıflı işgücünün istihdamını da olumsuz yönde etkileyip, işsizlik oranında bir artışa yol açabilecek ya da kayıt dışı istihdamı arttırabilecektir. Aslında 1900'lerin başlarında Sydney Webb'in ve 1940'ların son dönemi ile 1950'lerde de Richard Lester'ın başını çektiği bazı itirazlar yükselmiş olsa da kabaca 1960'lı yılların başından itibaren 90'lı yılların ikinci yarısına kadar ana akım iktisadın bu görüşü akademik anlamda ezici bir kabul görmüştür¹. Stigler (1946), Brown vd. (1982), Brown (1988) ve Neumark ve Wascher (1992) çalışmaları da bu anlamda söz konusu görüşün temel dayanak noktalarını oluşturmuştur.

Diğer taraftan, 90'lı yıllar başı ile itibaren ana akım iktisadın bu yaklaşımının tersine, Card (1992), Katz ve Krueger (1992), Card ve Krueger (1994), Machin ve Manning (1994) gibi araştırmacılar ise çalıştıkları veri setleri üzerinden asgari ücret artışları nedeniyle işsizliğin arttığına dair kanıt bulunamadığını ileri sürmüşlerdir. Hatta bu grup içerisinde Card ve Krueger (1994) bir adım daha ileri giderek, asgari ücret artışının istihdamı pozitif yönde etkilediğini de vurgulamaktadır. Bunlara ek olarak, bazı ekonomistler de asgari ücret artışlarının hem işçilerin

¹ Bu anlamda tüm sürecin güzel bir özeti ve hem akademik hem de sosyo-ekonomik bağlamda değerlendirilmesine Aslan (2019a) "İktisat Yazınında Neoklasik Paradigma ve Asgari Ücret Tartışmaları" adlı makale ile ulaşılabilir.

gösterdiği çabayı ve dolayısıyla verimliliği arttıracığını hem de asgari ücret artışlarından kaynaklanan işgücü maliyet artışının fiyatlara yansımalarının ise talep esnekliği, marjinal maliyet ile çıktı arasındaki esneklik ve rekabetin derecesi gibi bir dizi başka faktöre bağlı olduğunu dile getirip bu geçiş etkisinin oldukça zayıf olduğunu belirtmektedirler (MacDonald & Nilsson, 2016).

Bu durumda, asgari ücret değişiminin yol açtığı ve hem ilk planda hem de bağlantılı olarak ortaya çıkabilecek ekonomik etkiler, aslında üzerinde uzlaşa sağlanamamış tartışmalı konular olarak adlandırılabilir. Bu söz konusu etkiler arasında öncelikli olarak karşımıza çıkan başlıklar; diğer ücretler üzerindeki etkiler (Belman & Wolfson, 2014), ücret eşitsizliği (Engbom & Moser, 2022), cinsiyetler arası ücret farklılıkları (Hallward-Driemeier vd., 2017), verimlilik (Croucher & Rizov, 2012), yoksulluk (Gindling, 2018), firma karları (Draca vd., 2011), genç işsizliği (Kalenkoski, 2016), çalışma saatleri (Kim vd., 2023), vergilendirme (Lavecchia, 2020), tüketim (Jung vd., 2021) şeklinde örneklendirilebilir.

Yukarıdaki tartışmaların paralelinde bu çalışma, Türkiye ekonomisi örneğinde, asgari ücret ve tüketici güven endeksi arasında nedensel bir ilişki olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Çalışmanın temel motivasyonu basit bir şekilde şöyle özetlenebilir. Asgari ücret artışları sonucunda hanehalkları bir miktar enflasyonla beraber reel işgücü gelirinin orta vadede değişmeyeceği ya da azalabileceği beklentisi içinde iseler bu durumda *tüketim düzleştirmesi* sonucunda toplam tüketim harcamalarında bir etki ortaya çıkmayacaktır. Buna ek olarak, eğer hanehalkları asgari ücret artışının işsizlik riskini arttırdığını düşünüyorlarsa bu durumda ihtiyati tasarruf artışı beraberinde yine bir *tüketim düzleştirmesi* sonucunda toplam tüketim harcamalarında bir artış ortaya çıkmaz. Ancak, eğer asgari ücret artışları sonucunda istihdam düşüyor ve reel işgücü gelirinde bir artış gözlemleniyorsa bu durumda ortaya çıkacak toplam talep artışı tüketim harcamalarında hissedilir bir artışa yol açabilecektir. Bu noktada olası etkilerin nasıl şekillendiğini gözlemleyebilmek adına, tüketicilerin kişisel mali durumları, genel ekonomiye ilişkin değerlendirmeleri ve gelecek dönem beklentileri ile yakın gelecekteki harcama ve tasarruf eğilimlerini ölçmeyi amaçlayan Tüketici Güven Endeksinin asgari ücret seviyesi ile etkileşimi ele alınması oldukça mantıklı ve araştırmaya değer görünmektedir.

Sonuçta bu çalışma Asgari Ücret ve Tüketici Güven Endeksi arasındaki nedensellik ilişkisini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu anlamda hem *Toda -Yamamoto nedensellik testi* hem de saklı ya da asimetric nedensellik adı da verilen ve değişkenlerin pozitif ve negatif bileşenleri arasındaki ilişkiyi de analiz edebilen *Hatemi-J asimetric nedensellik testi* uygulamada kullanılmıştır. Çalışmanın geri kalanı şu şekilde organize edilmiştir. İkinci bölümde Türkiye ekonomisi özelinde Asgari Ücret literatürü ele alınmıştır. Üçüncü bölüm kullanılan metodolojiyi tanıtmayı amaçlamaktadır. Dördüncü bölüm ampirik bulguların sunulmasına ve son olarak beşinci bölüm ise kısa bir değerlendirmeye ayrılmıştır.

2. Türkiye’de Asgari Ücret Literatürü Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

Türkiye ekonomisi özelinde asgari ücret ile ilgili literatür ele alındığında yapılan çalışmaların yapılan hukuksal düzenlemeler ile asgari ücret ile enflasyon, istihdam, işsizlik, gsyih, vergiler ve seçim dönmeleri ilişkisi üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu başlık altında hukuksal düzenlemeler kısmı dışarıda bırakılarak söz konusu literatür üzerine kısa bir değerlendirme sunulmuştur.

Aslan (2019b) bir ekonomide asgari ücret değişiminin ortaya çıkaracağı etkilerin, asgari ücretli çalışan sayısına ve oranına bağlı olduğu gerçeğinden hareketle, ortaya çıkabilecek olası etkilerinin anlaşılabilmesi için asgari ücretli çalışan sayısının ve oranının bilinmesinin önem arz ettiğini dile getirmiştir. Bu anlamda Türkiye ekonomisi özelinde ücretli çalışanların büyük bir kısmının asgari ücret seviyesi ve bu seviyenin altında ücret geliri elde ederek çalıştığını ve bu nedenle de asgari ücret seviyesinin ülkemiz işgücü piyasasında önemli bir etki alanı olduğuna işaret etmektedir. Buna ek olarak, Korkmaz (2004) ise, sosyal ve ekonomik açıdan Türkiye’deki asgari ücret politikasını incelediği çalışmasında, Türkiye’de asgari ücret politikasının sosyal amacına tam olarak ulaşamadığını, asgari ücretin hükümetlerin *asgari ücret belirleme komisyonundaki* etkinlikleri nedeniyle düşük belirlendiğini ve yalnızca enflasyona endekli bir belirleme yöntemi uygulandığını ifade etmektedir.

Bu iki çalışmanın paralelinde Yılmaz Eser ve Terzi (2008), Türkiye’de asgari ücret seviyesi ve bu seviyenin etrafında ücret gelinine sahip çalışanların sayısının oldukça fazla olduğunu vurgulamakta ve her asgari ücret belirlenme döneminde belirlenen asgari ücretin işçi kesimince düşük, işveren kesimince ise yüksek bulunarak tarafların bir memnuniyetsizlik içinde bulunduğunu dile getirmektedirler. Ayrıca, diğer birçok ülkenin aksine, Türkiye’de asgari ücretli çalışanların hem aile-çocuk yardımı, işsizlik sigortası ve negatif gelir vergisi gibi ayrı mekanizmalarla korunmamasını hem de tüm ülke için tek bir asgari ücret belirlenmesini eleştirmektedirler. Sonuçta, belirlenen asgari ücret seviyesinin gelişmiş bölgeler için düşük, az gelişmiş bölgeler için ise yüksek bulunduğunu belirterek, vergiden muaf tutulmuş bölgesel asgari ücret önerisinde bulunmaktadırlar.

Vergiler söz konusu olduğunda vergi ve asgari ücret ilişkisine atıfta bulunan çalışmalar içerisinde bahsedilmesi gereken bir başka çalışma da Çiçek’in (2018) Türkiye’de asgari ücret üzerinde uygulanan vergi politikalarının ortadan kaldırılması durumunda asgari ücret seviyesinden çalışan kesimlerin tüketim harcamaları üzerindeki etkilerinin neler olabileceğini belirlemeyi hedeflediği çalışmasıdır. Söz konusu çalışmada, asgari ücret üzerinde uygulanan vergi politikalarının ortadan kaldırılması durumunda asgari ücretli çalışanların temel tüketim kalıplarının pek etkilenmeyeceği belirtilmektedir. Ayrıca, asgari ücretli kesimin marjinal tüketim eğiliminin yüksekliği nedeniyle bu kesimlerin temel gıda maddeleri başta olmak üzere birçok temel insani ihtiyaç için oldukça yüksek bir vergi yüküne maruz kaldığı da ifade edilmektedir.

Asgari ücretli kesimin yüksek bir marjinal tüketim meyline sahip olması ve asgari ücret artışlarının yaratacağı maliyet şoku, asgari ücret artışlarının enflasyonist etkiye sahip olduğu söyleminin iki önemli başlığıdır. Nitekim, Korkmaz ve Çoban (2006) yaptıkları ampirik çalışmada Johansen eşbütünleşme analizi çerçevesinde enflasyon ve asgari ücret arasında çift yönlü nedensellik ilişkisi bulunduğunu belirlemişlerdir.

Farklı olarak, Karamızrak (2019) ise 1984-2017 dönemi yıllık verileri ile asgari ücret, enflasyon, büyüme ve işsizlik değişkenleri arasındaki ilişkileri ARDL modeli çerçevesinde incelediği çalışmada, Granger nedensellik testi sonucunda büyüme ve enflasyonun asgari ücreti etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Bulut-Çevik ve Solmaz Macit (2017) ise 1988 ile 2016 yıllarını kapsayan veri setiyle Türkiye’de asgari ücretin kısa dönem nedensellik analizini yapmışlardır. Uyguladıkları Engle-Granger nedensellik testi sonuçlarına göre Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, enflasyon, ticaret hacmi ve işsizlik oranı, asgari ücretin belirlenmesinde etkili olan değişkenlerdir. Ayrıca asgari ücretteki değişikliklerin talep artışına neden olmadığını, bu yüzden enflasyonda istatistiksel olarak anlamlı bir değişikliğe neden olmadığını raporlamışlardır. Öte yandan Kargı (2013), Granger nedensellik analizi ve VAR modeli kullandığı çalışmada elde ettiği bulgularına göre, Türkiye’de asgari ücret artışları enflasyona neden olmayacak derecede düşük olmakla birlikte, enflasyona uygun bir asgari ücret artışının olduğu da ifade edilemez.

Enflasyona uygun bir asgari ücret artışının olup olmaması tartışması beraberinde asgari ücret – enflasyon- açlık – yoksulluk sınırı tartışmalarına da yol açmaktadır. Nitekim Sevinç (2022), 2005- 2022 tarihlerini kapsayan dönemde, asgari ücret ile enflasyon, bölgesel enflasyon, açlık ve yoksulluk sınırı arasındaki ilişkileri Bootstrap Toda-Yamamoto Nedensellik Testi ile belirlemeye çalışmıştır. Çalışmada brüt asgari ücret ve işveren maliyeti ile ulusal enflasyon oranları ve açlık ve yoksulluk sınırları arasında çift taraflı nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Öte yandan, söz konusu çalışmaya göre net asgari ücret ile asgari ücret artış oranı ise tüketici enflasyonunun nedeni değildir.

Sunal ve Alp (2015), 1987- 2012 dönemi verilerini kullanarak nominal asgari ücretler ile enflasyon arasında bir ilişki olup olmadığının Granger nedensellik analizi yöntemi ile incelemişler ve nominal asgari ücretin büyüme oranı ile enflasyon oranının iki yönlü Granger nedensellik ilişkisi içinde olduğunu raporlamışlardır. Tüleykan (2019) ise asgari ücret artışının enflasyon ve işsizlikle olan ilişkisini 1988-2018 dönemi için altı aylık veriler kullanılarak Vektör Hata Düzeltme Modeli ile analiz etmiştir. Yazara göre, Kısa dönemde TÜFE’deki değişimin %31’i asgari ücret artışından kaynaklanmakta ve uzun dönemde bu oran %43’e kadar yükselmektedir.

Özyiğit vd. (2019) ise Türkiye’de emek piyasası açısından bir asgari ücretleştirmenin gerçekleştiğini, bu anlamda ortalama ve medyan ücretlerin asgari ücret etrafında toplandığını vurgulayarak, analizlerinde kullandıkları TodaYamamoto Nedensellik Testi sonuçlarına göre GSYİH, enflasyon ve verimlilik değişkenlerinin asgari ücretin belirlenmesinde etkili olduğu sonucuna ulaştıklarını ifade etmektedirler.

Yeri gelmişken burada asgari ücretin diğer ücretler üzerine etkileri başlığı altında ele alınabilecek iki çalışmadan daha söz edilebilir. Çelik (2022) asgari ücret artışlarının aslında bir bütün olarak genel ücret düzeyini yükseltmediğini, tersine ortalama ücret düzeyiyle asgari ücretin aralarındaki fark ortadan kalkarken, ortalama ücret düzeyinin genel ücret düzeyine yakınsadığını vurgulamaktadır. Güneş (2007) ise eşbütünleme yöntemini kullanarak asgari ücretlerle özel-sektör ortalama ücretleri arasında uzun-dönem bir ilişkinin olup olmadığını ortaya koymayı hedeflediği çalışmada, değişkenler arasında çift yönlü işleyen bir Granger-nedenselliğinin bulunduğunu belirtmektedir. Ayrıca asgari ücretin özellikle özel sektördeki ortalama ücretler vasıtasıyla ekonomideki makro değişkenleri önemli ölçüde etkileme potansiyeli taşıdığını ifade etmektedir. Kargı’ya (2013) göre de Türkiye’de asgari ücret, cari

ücretler üzerine aşağı yönlü bir baskı yaratmakta ve bu baskı işsizlik oranı tarafından da desteklenmektedir.

Elbette bir ekonomideki ücret seviyesinin istihdamı ve işsizliği etkileyeceği açıktır. İstihdam üzerine yapılan çalışmalar ele alındığında Gümüş ve Akgüneş (2020) asgari ücret, enflasyon (TÜFE), işsizlik ve gayri safi yurtiçi hasıla değişkenleri arasındaki ilişkiyi ARDL modeli ve Granger nedensellik testi kullanarak incelenmiştir. Yazarların elde ettiği bulgulara göre asgari ücrette meydana gelen artışlar işsizlik oranını arttırmaktadır. Tüleykan'ın (2019) bulgularına göre de asgari ücret ve işsizlik arasında kısa dönemde dalgalı, uzun dönemde ise zaman içinde azalan bir etkileşimden söz edilebilir. Bulut-Çevik ve Solmaz Macit (2017) de asgari ücretteki değişikliklerin Türkiye'nin uluslararası rekabet gücünü etkilediğini ifade etmekte ve asgari ücret ile işsizlik oranı arasında iki yönlü nedensellik ilişkisi olduğunu vurgulamaktadır.

Öte yandan, Güven vd. (2011) asgari ücret ile istihdam arasındaki ilişkiyi, Türk imalat sanayi verilerini kullanarak Pesaran eşbütünleşme yöntemi, Toda Yamamoto nedensellik testi ve etki-tepki fonksiyonları ile 1969-2008 dönemi için ele almışlardır. Yazarların elde ettikleri sonuçlara göre, istihdam ile asgari ücret arasında bir eş-bütünleşme ilişkisi bulunamamış ve asgari ücretin istihdamdaki değişimin Granger nedeni olduğuna dair bir bulgu saptanamamıştır.

Bunun tersine Dağlıoğlu ve Bakır (2015) ise Türkiye ekonomisi için 16 sektöre ilişkin panel veri ile yaptıkları analizde asgari ücret ile istihdam arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde Altunöz (2016) işsizlik, asgari ücret ve enflasyon değişkenleri arasındaki ilişkiyi sınır testi yöntemleri ile test etmiştir. Değişkenler arasında eşbütünleşme ilişkisi tespit etmiş ve asgari ücrette meydana gelecek %1'lik artışın, işsizlik üzerinde %0,12 gibi bir azalışa neden olacağını raporlamıştır.

Son olarak, Tekgüç vd. (2020) sadece 2016'daki asgari ücret artışını temel alarak bu artışın ücret seviyeleri, istihdam ve kayıt dışılık üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. Çalışmanın bulguları arasında, asgari ücret artışının istihdam üzerinde ekonomik ya da istatistiksel olarak anlamlı bir negatif etkisi bulunmadığını ifade etmektedirler. Ancak ele aldıkları çoğu demografik grubun ücretleri üzerinde asgari ücret artışının pozitif, ekonomik olarak kayda değer ve istatistiksel olarak anlamlı bir sonuç yarattığını belirtmektedirler. Ek olarak ise asgari ücret artışının lise diploması olmayan çalışanların kayıt dışılığını arttırdığını ayrıca küçük işletmelerde bu etkinin daha büyük olduğunu ve son olarak 45-54 yaş grubu küçük işletmelerde çalışan erkeklerin asgari ücret artışı sonrası daha yüksek bir kayıt dışılığa maruz kaldığını raporlamışlardır.

İstihdamı ya da işsizliği etkileyen bir değişkenin elbette ki GSYH ile de bir ilişki içinde bulunması beklenir. Nitekim Sunal ve Alp (2015) Reel GSYİH büyüme oranlarının reel asgari ücretlerin büyüme oranlarının tek yönlü Granger nedeni olduğunu ifade etmektedir. Tütüncü ve Gönülaçan (2018) ise reel asgari ücret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi 1983-2014 dönemi verilerini ve Toda-Yamamoto nedensellik testini kullanarak incelemiştir. Yazarların elde ettiği bulgulara göre ele alınan dönemde ekonomik büyüme oranlarından asgari ücrete doğru istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif tek yönlü bir ilişki söz konusudur. Benzer bir vurgu yukarıda değinilen Özyiğit vd. (2019) tarafından da dile getirilmektedir.

Koç (2016) ise ücret gelirlerindeki gerilemenin, Türkiye'de 1980-2015 yılları arasında asgari ücret uygulamaları bağlamında analiz edilmesini hedeflediği çalışmasında reel asgari ücretin

ele alınan dönemde 3,5 kat arttığını, buna karşılık reel GSYİH ise 4,3 kat arttığını vurgulamaktadır. Yıllık ortalama artış anlamında ise, reel asgari ücretin yıllık ortalama %3,9, reel GSYİH'nın da %4,2 arttığını belirtmektedir.

Son olarak, Kahveci ve Pelek (2021) ise Türkiye'de seçim dönemlerinin asgari ücret üzerinde ne tür bir etki yaptığını ekonometrik olarak test etmişlerdir. Çalışmanın kuramsal çerçevesini politik iş çevrimi literatürü paralelinde oluşturmuşlar ve 1975-2019 yılları arasında seçim dönemlerinin reel asgari ücret artışlarında istatistiksel olarak anlamlı bir etmen olduğunu belirtmişlerdir.

3. Metodoloji

Bu çalışmada ampirik olarak Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testi ve Hatemi-J (2012) asimetrik nedensellik testi kullanılarak Asgari ücret ve Tüketici güveni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir nedensel ilişkinin var olup olmadığı sınanmak istenmektedir.

Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testi, değişkenlerin aynı dereceden entegre olmasını gerektirmeyen ve değişkenlerin seviye değerlerinin kullanıldığı bir testtir. Granger nedensellik testinin genelleştirilmiş bir versiyonu olarak ele alınabilecek olan bu test iki aşamada uygulanır. İlk adımda, bilgi kriterleri yardımıyla, k , optimal gecikme uzunluğunu ve d_{maks} da modele dahil değişkenlerin maksimum durağanlık seviyesini göstermek üzere, $k + d_{maks}$ boyutlu bir VAR modeli SUR yöntemi ile tahmin edilir. Bu adımdaki söz konusu model şu şekilde ifade edilebilir.

$$y_{1,t} = \varphi_1 + \sum_{i=1}^{k+d_{maks}} \alpha_{1i} y_{1,t-i} + \sum_{i=1}^{k+d_{maks}} \beta_{1i} y_{2,t-i} + \varepsilon_{1,t} \quad (1)$$

$$y_{2,t} = \varphi_2 + \sum_{i=1}^{k+d_{maks}} \alpha_{2i} y_{2,t-i} + \sum_{i=1}^{k+d_{maks}} \beta_{2i} y_{1,t-i} + \varepsilon_{2,t} \quad (2)$$

İkinci adımda ise ele alınan iki değişken arasındaki nedensellik ilişkisinin test edilebilmesi adına, modeldeki gecikmeli değişkenlerin katsayılarının grup olarak sıfıra eşit olduğu boş hipotezi, modifiye edilmiş Wald testi kullanılarak sınanır. $\chi^2_{(k)}$ dağılımına sahip modifiye edilmiş Wald testi sonucunda H_0 boş hipotezinin reddedilmesi değişkenler arasında nedensellik ilişkisi olduğu anlamına gelir.

Buna ek olarak, nedensellik literatüründe yer alan çalışmalar, değişkenler arasındaki dinamik ilişkinin iktisadi konjonktürün farklı dönemlerinde değişiklik gösterebileceğini ve geleneksel olarak adlandırabileceğimiz nedensellik testlerinin bu durumu yakalamada yetersiz kalabileceğini belirtmektedir (örneğin bkz. Granger & Yoon, 2002). Bu nedenle bu çalışmada Hatemi-J (2012) tarafından önerilen, değişkenler arasındaki pozitif ve negatif yönlü nedensellik ilişkisini test edebilmeye olanak sağlayan ve literatürde Hatemi-J asimetrik nedensellik testi olarak adlandırılan test de uygulanmıştır. Asimetrik nedensellik testi, iki bütünleşik seri arasındaki asimetrik nedensellik ilişkisinin ortaya konulabilmesi için, öncelikle pozitif ve negatif şokların ayırt edilmesi adına, y_{1t} ve y_{2t} , ele alınan zaman serilerini; $t = 1, 2, 3, \dots T$ olmak üzere; y_{10} ile y_{20} başlangıç terimlerini ve son olarak ε_{1i} ile ε_{2i} beyaz gürültülü hata terimlerini ifade etmek üzere, rassal yürüyüş modeli olarak aşağıdaki şekilde tanımlar.

$$y_{1t} = y_{1t-1} + \varepsilon_{1t} = y_{10} + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i} \quad (3)$$

$$y_{2t} = y_{2t-1} + \varepsilon_{2t} = y_{20} + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i} \quad (4)$$

Bu durumda pozitif ve negatif şoklar $\varepsilon_{1i}^+ = \max(\varepsilon_{1i}, 0)$; $\varepsilon_{1i}^- = \min(\varepsilon_{1i}, 0)$; $\varepsilon_{2i}^+ = \max(\varepsilon_{2i}, 0)$; $\varepsilon_{2i}^- = \min(\varepsilon_{2i}, 0)$ şeklinde olup, hata terimleri de bu değerler üzerinden tanımlanarak 3 ve 4 nolu eşitlikler aşağıdaki gibi düzenlenebilir.

$$y_{1t} = y_{1t-1} + \varepsilon_{1t} = y_{10} + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i}^+ + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i}^- \quad (5)$$

$$y_{2t} = y_{2t-1} + \varepsilon_{2t} = y_{20} + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i}^+ + \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i}^- \quad (6)$$

Bu noktada her bir pozitif ve negatif şokun değişken üzerinde kalıcı etkiye sahip olduğu varsayımı altında değişkenler için ayrı ayrı pozitif ve negatif şok serisi kümülatif formda olmak üzere

$$y_{1t}^+ = \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i}^+ \quad (7)$$

$$y_{1t}^- = \sum_{i=1}^t \varepsilon_{1i}^- \quad (8)$$

$$y_{2t}^+ = \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i}^+ \quad (9)$$

$$y_{2t}^- = \sum_{i=1}^t \varepsilon_{2i}^- \quad (10)$$

şeklinde gösterilebilir. Son aşamada, pozitif şoklar ($y_t^+ = (y_{1t}^+, y_{2t}^+)$) ve negatif şoklar ($y_t^- = (y_{1t}^-, y_{2t}^-)$) için oluşturulmuş seriler kullanılarak, örneğin pozitif şok serisi için, aşağıdaki VAR modeli tahmin edilir.

$$y_t^+ = v + A_1 y_{t-1}^+ + \dots + A_p y_{t-p}^+ + u_t^+ \quad (11)$$

Bu tahmin edilen modelde v kesme terimi vektörünü, A parametre matrisini, u_t^+ hata terimi vektörünü ifade eder. Aynı model elbette negatif şok serisi için de benzer şekilde tahmin edilecektir. Asimetrik nedensellik testinde H_0 hipotezi "değişkenler arasında nedensellik ilişkisi yoktur" şeklinde olup otoregresif katsayılara Wald kısıtlama testi yapılarak test uygulanır. Wald test istatistiği kısıt sayısı serbestlik derecesi olacak şekilde χ^2 dağılımına sahiptir ve H_0 hipotezinin reddedilmesi değişkenler arasında asimetrik nedensellik bulunduğunu ifade eder.

Buna ek olarak literatürde Hatemi-J testinde tahmin edilen modelin optimal gecikme uzunluğunun belirlenmesi için, Ω_j , gecikme uzunluğu j iken tahmin edilen VAR modelinin varyans-kovaryans matrisini; n , VAR modelindeki denklem sayısını ve T ise toplam gözlem sayısını göstermek üzere, SBC ve HQ bilgi kriterlerinin ortalamasına dayanan aşağıdaki Hatemi-J (HJC) bilgi kriterinin kullanılmasının daha iyi sonuçlar verdiği ifade edilmektedir.

$$HJC = \ln(\Omega_j) + j \cdot \left(\frac{n^2 \ln T + 2n^2 \ln(\ln T)}{2T} \right) \quad (12)$$

4. Ampirik Bulgular

Çalışmada kullanılan Asgari Ücret ve Tüketici Güven Endeksi serileri sırasıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Çalışma Genel Müdürlüğünden (CSGB, 2024) ve Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden (EVDS) elde edilmiştir. Veri seti aylık frekansta olup, Ocak 2012 – Mayıs 2024 tarihleri arasında kapsamakta ve 149 gözlemden oluşmaktadır. Çalışmada Asgari Ücret serisi için Net Asgari ücret değeri kullanılarak iki ayrı değişken oluşturulmuştur. Bunlardan birincisi Net Asgari Ücretin, Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden elde edilen Tüketici Fiyat Endeksi (2003=100) kullanılarak realize edildiği ve RAU olarak adlandırılan reel asgari ücret değişkenidir. İkinci olarak ise yine Merkez Bankası Elektronik Veri Dağıtım Sisteminden elde edilen aylık dolar kuru kullanılarak Net Asgari ücretin dolar bazında değerini gösteren ve çalışmada DAU olarak adlandırılan değişken elde edilmiştir. Bu durumda asgari ücret ve tüketici güven endeksi arasında nedensellik ilişkisinin test edildiği bu çalışmada, ayrı ayrı olmak üzere reel ve dolar bazında, iki asgari ücret değişkeni için iki ayrı model kullanılmıştır. Analizlerde kullanılan tüm değişkenler logaritmaları bazında analizlere dahil edilmiştir.

Yukarıda Metodoloji başlığı altında da belirtildiği şekilde Toda-Yamamoto (1995) nedensellik testinin uygulanabilmesi için k , uygun gecikme uzunluğunu ve d_{maks} da modeldeki değişkenlerin durağanlık seviyesini göstermek üzere, $k + d_{maks}$ boyutlu bir VAR modelinin tahmini gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle değişkenlerin durağanlık seviyesinin belirlenmesi amacıyla Augmented Dickey Fuller (ADF) ve Phillips Perron (PP) birim kök testleriyle analize başlanmıştır. Aşağıda Tablo 1'de bu amaçla uygulanan birim kök testlerinin sonuçları raporlanmıştır.

Tablo 1

Birim Kök Testi

Değişken	ADF	PP	Sonuç
RAU	-2,84 ^c (0,185)	-1,04 ^b (0,735)	I(1)
DAU	-2,61 ^b (0,094)	-2,81 ^c (0,195)	I(1)
TGE	-2,48 ^b (0,122)	-2,28 ^b (0,179)	I(1)

Not. ^a, ^b, ^c sırasıyla kesmesiz ve trendsiz, kesmeli, kesmeli ve trendli modelleri göstermektedir. Parantez içindeki sayılar p değerlerini göstermektedir.

Tablo 1'deki sonuçlara göre reel asgari ücret ve dolar bazında asgari ücret değişkenleri için uygulanan testlerde değişkenlerin birim köke sahip olduğunu ifade eden H_0 boş hipotezleri reddedilememiştir. Benzer şekilde, tüketici güven endeksi değişkeni için de birim kök boş hipotezi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde reddedilememektedir. Bu durumda hem ele alınan her iki asgari ücret serisi ve hem de tüketici güven endeksi serisi birim köke sahip değişkenlerdir.

Bu tespitten sonra uygulamanın ikinci aşamasında Toda-Yamamoto nedensellik testine başvurulmuştur. Reel asgari ücret ve tüketici güven endeksi için kurulan VAR modelinde bilgi kriterleri yardımıyla optimal gecikme uzunluğu 7, dolar bazında asgari ücret ve tüketici güven endeksi için kurulan VAR modelinde ise 8 olarak belirlenmiştir. Buna göre, $k + d_{maks}$ ölçütüne göre kurulan modellerden elde edilen sonuçlar aşağıda Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2*Toda Yamamoto Nedensellik Testi*

	k + d _{maks}	Test İstatistiği (p değeri)	Sonuç
RAU ≠ > TGE	8	7,94 (0,337)	Nedensellik İlişkisi Yok
DAU ≠ > TGE	9	15,91 (0,044)	Nedensellik İlişkisi Var

Toda Yamamoto testi için Reel asgari ücret ve tüketici güven endeksi arasındaki nedensellik testinde elde edilen Wald test istatistiği 7,94 olup bu iki değişken arasında reel asgari ücretten tüketici güven endeksine doğru bir nedensellik olmadığını belirten H_0 boş hipotezi istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde reddedilememiştir. Öte yandan dolar bazında asgari ücret ile tüketici güven endeksi için kurulan modelde ise hesaplanan Wald istatistiği değeri 15,91 olup, bu iki değişken arasında, dolar bazında asgari ücretten tüketici güven endeksine doğru bir nedensellik olmadığını belirten H_0 boş hipotezi istatistiksel olarak %5 anlamlılık düzeyinde reddedilmektedir.

Son aşamada değişkenler arasındaki saklı ya da asimetrik nedenselliğin var olup olmadığının test edilebilmesi için Hatemi-J nedensellik testine başvurulmuştur. Nedenselliğin test edilebilmesi için denklem 11'de belirtilen şekilde tanımlanmış olan tahmin edilen modellerde, gecikme uzunluğuna karar verebilmek denklem 12'de belirtilen HJC kriterine göre RAU⁺ ve TGE⁺ değişkenleri için kullanılan modelde gecikme uzunluğu 4 ve RAU⁻ ve TGE⁻ değişkenleri için kullanılan modelde gecikme uzunluğu yine 4 olarak belirlenmiştir. DAU⁺ ile TGE⁺ değişkenleri için kullanılan modelde gecikme uzunluğu 6 ve DAU⁻ ile TGE⁻ değişkenleri için kullanılan modelde de gecikme uzunluğu 7 olarak ele alınmıştır. Aşağıda sunulan Tablo 3 Hatemi-J Nedensellik Testi sonuçlarını içermektedir.

Tablo 3*Hatemi-J Nedensellik Testi*

Bileşenlere Göre Nedenselliği Yönü	Test İstatistiği	Kritik değer ^a	Sonuç
RAU ⁺ ≠ > TGE ⁺	6,893	13,576* 16,663** 24,466***	Nedensellik İlişkisi Yok
RAU ⁻ ≠ > TGE ⁻	4,968	13,930* 17,141** 23,028***	Nedensellik İlişkisi Yok
DAU ⁺ ≠ > TGE ⁺	17,805	14,927* 17,554** 23,804***	Nedensellik İlişkisi Var
DAU ⁻ ≠ > TGE ⁻	18,522	15,774* 19,155** 27,571***	Nedensellik İlişkisi Var

Not. ^a sırasıyla, *, **, *** ifadeleri %10, %5 ve %1 anlamlılık düzeylerine karşılık gelmektedir.

Değişkenlerin birikimli pozitif ve negatif değişimleri arasındaki nedensellik ilişkisini araştıran Hatemi-J testi sonuçlarına göre, Reel asgari ücret ve tüketici güven endeksi arasında hem pozitif hem de negatif şoklar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir nedensellik bulgusuna

rastlanmamıştır. Öte yandan, dolar bazında asgari ücret ve tüketici güven endeksi arasında ise pozitif şoklar ele alındığında test istatistiği 17,805 olarak elde edilmiş olup bu değer %5 anlamlılık düzeyindeki kritik değerden büyüktür ve değişkenler arasında nedensellik ilişkisi yoktur şeklindeki H_0 hipotezinin reddedilmesi anlamına gelmektedir. Dolar bazında asgari ücret ve tüketici güven endeksi arasında negatif şoklar ele alındığında ise test istatistiği 18,522 olarak elde edilmiştir ve değişkenler arasında nedensellik ilişkisi yoktur şeklindeki H_0 hipotezinin %10 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini ifade etmektedir.

5. Sonuç

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) asgari ücreti, yapılan işler için ödenmesi gereken ve toplu veya bireysel iş akitleri ile azaltılmayan, verilebilecek en düşük ücret olarak tanımlamaktadır. Ülkemizde de asgari ücret, 4857 sayılı İş Kanunu'nun 39 uncu maddesi uyarınca çıkartılan Asgari Ücret Yönetmeliğinin 4/d maddesinde "İşçilere normal bir çalışma günü karşılığı ödenen ve işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret" olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan, iktisadi anlamda asgari ücret seviyesi ya da asgari ücret artışlarının ekonomik etkileri ilk planda enflasyon ve işsizlik ya da kayıt dışı istihdamda ortaya çıkarabileceği etkiler anlamında tartışmalı bir konudur. Ayrıca bu bahsedilen değişkenler üzerinden çalışacak birtakım kanallar vasıtasıyla ikinci planda da diğer ücretler, verimlilik, yoksulluk, firma karları, genç işsizliği, tüketim vs. gibi değişkenler üzerinden ortaya çıkarabileceği etkiler anlamında da araştırılmaya değer bir konudur.

Bu çalışmada Türkiye ekonomisi özelinde asgari ücretten tüketici güven endeksine doğru nedensel bir ilişki olup olmadığının test edilmesi amaçlanmıştır. Bu anlamda net asgari ücret serisi hem reel hem de dolar bazında ele alınmış ve ayrı ayrı tüketici güven endeksi ile aralarında önce Toda Yamamoto nedensellik testine göre sonrasında da Hatemi-J asimetric nedensellik testine göre nedensel bir ilişkinin olup olmadığı test edilmiştir.

Çalışmanın ana bulgusu reel asgari ücret ile tüketici güven endeksi arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir nedensel ilişki olmadığı ancak dolar bazında asgari ücret ile tüketici güven endeksi arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir nedensel ilişki olduğu yönündedir. Toda Yamamoto testine göre, dolar bazında asgari ücretten tüketici güven endeksine doğru %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel anlamda anlamlı nedensel bir ilişki mevcuttur. Buna ek olarak, Hatemi-J asimetric nedensellik testine göre ise dolar bazında asgari ücret serisinden tüketici güven endeksine doğru pozitif şokların birikimli değerleri arasında %5 anlamlılık düzeyinde, negatif şokların birikimli değerleri arasında da %10 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir.

Bu bağlamda yapılan analizlerin ortaya koyduğu reel asgari ücret ile tüketici güven endeksi arasında istatistiksel anlamda anlamlı bir nedensel ilişki olmadığı bulgusu giriş bölümünde de vurgulanan hanehalklarının izleyebilecekleri *tüketim düzleşmesine* işaret etmektedir. Bu etki hanehalklarının reel işgücü gelirinin orta vadede değişmeyeceği ya da azalabileceği beklentisi içinde olmalarından ya da bir işsizlik riski artışı olabileceği düşüncesi beraberinde ihtiyati tasarruf artışının sonucunda da karşımıza çıkıyor olabilir. Ek olarak, bu bulgu, literatür değerlendirmesi bölümünde de değinildiği şekilde, genellikle asgari ücretteki değişikliklerin

talep artışına neden olamayacak kadar düşük olmasının ve enflasyon artışıyla uyumlu olmamasının da paralelinde bir sonuçtur. Öte yandan, dolar bazında asgari ücret ve tüketici güven endeksi arasında elde edilen istatistiksel anlamda anlamlı nedensel ilişki bulgusu, bu çalışmanın sınırlılıklarından birini teşkil eden döviz kuru hareketlerinin tüketici güveninde ortaya koyacağı olası yan etkilerini yansıtıyor olmasıyla ilgili olabilir. Ancak yine de döviz kuru hareketinin ötesinde bir asgari ücret değişiminin tüketim harcamalarında hissedilir bir değişime yol açabileceğini de ifade etmektedir. Bu anlamda son yıllarda ülkemizde yaşanan gelişmelerin paralelinde ve literatür değerlendirmesi bölümünde de değinildiği şekilde seçim dönemlerinin reel asgari ücret artışlarında istatistiksel olarak anlamlı bir etmen olmasından dolayı ileriki çalışmalarda üzerinde durulmaya değer bir bulgudur.

TEŞEKKÜR

—

FINANSAL DESTEK

Yazar bu çalışma için herhangi bir finansal destek almadığını beyan etmiştir.

ETİK

Bu çalışmada etik ilke ve standartlara uyulduğu beyan edilmiştir.

YAZAR KATKI BEYANI

Gözde Sümer Kibar Genel katkı düzeyi %100.

Yazar, bu çalışmanın yazarlık koşulunu sağlayan başka bir kişinin olmadığını onaylamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI

Yazar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Kaynakça

- Altunöz, U. (2016). Türkiye’de asgari ücret, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkinin sınır testi yaklaşımıyla analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(5), 1055-1063.
- Aslan, G. (2019a). İktisat yazınında neoklasik paradigma ve asgari ücret tartışmaları. *Çalışma ve Toplum*, 2(61), 1259-1286.
- Aslan, G. (2019b). Türkiye’de asgari ücretli çalışan sayısı ve ücret seviyelerinin değişimi (2003-2017 hanehalkı işgücü anketleri veri analizi). *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 9(1), 141-159. <https://doi.org/10.32331/sgd.582665>
- Belman, D., & Wolfson, P. J. (2014). *What does the minimum wage do?* W.E. Upjohn Institute for Employment Research. <https://doi.org/10.17848/9780880994583>
- Brown, C. (1988). Minimum wage laws: Are they overrated? *Journal of Economic Perspectives*, 2(3), 133-145. <https://doi.org/10.1257/jep.2.3.133>
- Brown, C., Gilroy, C., & Kohen, A. (1982). The effect of minimum wage on employment and unemployment. *Journal of Economic Literature*, 20(2), 487-528.
- Bulut-Çevik, Z. B., & Solmaz Macit, S. (2017). Türkiye’de asgari ücretin kısa dönem belirleyicileri: Nedensellik analizi. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 429-445. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/792878>
- Card, D. (1992). Using regional variation in wages to measure the effects of the federal minimum wage. *Industrial and Labor Relations Review*, 46(1), 22-37. <https://doi.org/10.1177/001979399204600103>
- Card, D., & Krueger, A. B. (1994). Minimum wages and employment: A case study of the fast-food industry in New Jersey and Pennsylvania. *American Economic Review*, 84(4), 772-784.
- Croucher, R., & Rizov, M. (2012). The impact of the national wage on labour productivity in Britain. *E-Journal of International Labour Studies*, 1(3-4), 263-289. https://ejcls.adapt.it/index.php/ejcls_adapt/article/view/43
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [CSGB]. (2024). *Yıllar İtibariyle Net ve Brüt Asgari Ücretler (01/08/1996-31/12/2024)*. 28 Mayıs 2024’te Erişim Adresi <https://www.csgeb.gov.tr/media/93379/gunlukaylikasgari.pdf>
- Çelik, A. (2022). Asgari ücret tuzağı. *Mülkiye Dergisi*, 46(1), 297-304. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2422784>
- Çiçek, Ö. (2018). Türkiye’de asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının tüketim harcamaları üzerine etkisi. *Fiscaeconomia*, 2(1), 20-47. <https://doi.org/10.25295/fsecon.2018.01.002>

- Dağlıoğlu, S., & Bakır, M. A. (2015). Türkiye'de asgari ücretin istihdam üzerindeki etkisinin sektörel panel regresyon modelleri ile incelenmesi. *Sosyal Güven Dergisi*, 8, 35–68. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/152159>
- Draca, M., Machin, S., & Van Reenen, J. (2011). Minimum wages and firm profitability. *American Economic Journal: Applied Economics*, 3(1), 129–151. <http://www.jstor.org/stable/25760249>
- Engbom, N., & Moser, C. (2022). Earnings inequality and the minimum wage: Evidence from Brazil. *American Economic Review*, 112(12), 3803–3847. <https://doi.org/10.1257/aer.20181506>
- Gindling, T. H. (2018). *Does increasing the minimum wage reduce poverty in developing countries?* (Working Paper, 2018). IZA World of Labor. <https://doi.org/10.15185/izawol.30.v2>
- Granger, C. W. J., & Yoon, G. (2002, January). *Hidden cointegration* (Working Paper, No. 2002-02). University of California, Department of Economics. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.313831>
- Gümüş, İ., & Akgüneş, A. O. (2020). Türkiye'de asgari ücretin makroekonomik değişkenlerle ilişkisi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 110-127. <https://doi.org/10.11611/yead.742670>
- Güneş, Ş. (2007). Türkiye'de asgari ücret ve ortalama ücret ilişkisi: Bir koentegrasyon ve hata düzeltme analizi. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, 13, 185-199. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/372613>
- Güven, A., Mollavelioğlu, Ş., & Çakar Dalgiç, B. (2011). Asgari ücret istihdamı artırır mı? 1969–2008 Türkiye örneği. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 38, 147–166. <https://hdl.handle.net/11511/58364>
- Hallward-Driemeier, M., Rijkers, B., & Waxman, A. (2017). Can minimum wages close the gender wage gap? *Review of Income and Wealth*, 63(2), 310–334. <https://doi.org/10.1111/roiw.12219>
- Hatemi-J., A. (2012). Asymmetric causality tests with an application. *Empirical Economics*, 43(1), 447–456. <https://doi.org/10.1007/s00181-011-0484-x>
- Jung, Y. C., McFarlane, A., & Das, A. (2021). The effect of minimum wages on consumption in Canada. *The Economic and Labour Relations Review*, 32(1), 65–89. <https://doi.org/10.1177/1035304620949950>
- Kahveci, M., & Pelek, S. (2021). Asgari ücret ve politika: Asgari ücreti seçimler mi belirliyor? *Amme İdaresi Dergisi*, 54(1), 99-131.
- Kalenkoski, C. M. (2016). *The effects of minimum wages on youth employment and income* (Working Paper, 2016). IZA World of Labor. <https://doi.org/10.15185/izawol.243>
- Karamızrak, B. (2019). Türkiye'de enflasyon, işsizlik ve büyüme'nin asgari ücret üzerindeki etkisinin ekonometrik analizi. *Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6, 88-101. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/882442>
- Kargı, B. (2013). Ücret yapışkanlığı hipotezinin test edilmesi: Türkiye'de asgari ücret ve büyüme üzerine zaman serileri analizi (2005-2012). *Çalışma ve Toplum*, 2013(2), 183–210. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2576384>
- Katz, L. F., & Krueger, A. B. (1992). The effect of the minimum wage on the fast-food industry. *Industrial and Labor Relations Review*, 46(1), 6–21. <https://doi.org/10.1177/001979399204600102>
- Kim, J. H., Lee, J., & Lee, K. (2023). Minimum wage, social insurance mandate, and working hours. *Journal of Public Economics*, 225, 104951. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2023.104951>
- Koç, A. (2016). Türkiye'de 1980 sonrasında politik iktisadi bağlamında asgari ücret analizi. *Çalışma ve Toplum*, 3(50), 1387–1408. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2576254>
- Korkmaz, A. (2004). Bir sosyal politika aracı olarak Türkiye'de asgari ücret: 1951-2003. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 53-69. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/252057>
- Korkmaz, A., & Çoban, O. (2006). Emek piyasasında asgari ücret, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkilerin ekonometrik bir analizi: Türkiye örneği (1969–2006), *Maliye Dergisi*, 151, 16–22. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/151-Korkmaz-Coban.pdf>
- Lavecchia, A. M. (2020). Minimum wage policy with optimal taxes and unemployment. *Journal of Public Economics*, 190, 104228. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104228>
- MacDonald, D., & Nilsson, E. (2016). *The effects of increasing the minimum wage on prices: Analyzing the incidence of policy design and context* (Working Paper, No. 16-260). W.E. Upjohn Institute for Employment Research. <https://doi.org/10.17848/wp16-260>
- Machin, S., & Manning, A. (1994). The effects of minimum wages on wage dispersion and employment: Evidence from the U.K. Wages Councils. *ILR Review*, 47(2), 319–329. <https://doi.org/10.2307/2524423>
- Neumark, D., & Wascher, W. (1992). Employment effects of minimum and subminimum wages: Panel data on state minimum wage laws. *Industrial and Labor Relations Review*, 46(1), 55–81. <https://doi.org/10.1177/001979399204600105>
- Özyiğit, M., Çelik, A., & Petek, A. (2019). Türkiye'de 1980 sonrası reel asgari ücretin belirleyicileri. *Çalışma ve Toplum*, 2, 61, 1029–1068. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2575999>

- Sevinç, D. (2022). Türkiye’de asgari ücret ile enflasyon, bölgesel enflasyon, açlık ve yoksulluk sınırı arasındaki ilişki ve bölgesel asgari ücret. *Maliye Çalışmaları Dergisi*, 2022(68), 107-131. <http://dx.doi.org/10.26650/mcd2022-1164349>
- Stigler, G. J. (1946). The economics of minimum wage legislation. *American Economic Review*, 36(3), 358-365.
- Sunal, O., & Alp, Ö. S. (2015). Türkiye’de reel asgari ücretler ve reel GSYİH değişimleri arasındaki nedensellik ilişkisi: Enflasyon oranına endekslenmiş bir nominal asgari ücret politikası. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 70(1), 111-129. <https://doi.org/10.16987/ausbf.80017>
- Tekgüç, H., Işık, E., & Orhangazi, Ö. (2020). Asgari ücret artışının ücretler, istihdam ve kayıt dışılık üzerindeki etkileri. *İktisat ve Toplum*, 121, 1-9.
- Toda, H. Y., & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, 66(1-2), 225-250. [https://doi.org/10.1016/0304-4076\(94\)01616-8](https://doi.org/10.1016/0304-4076(94)01616-8)
- Tüleykan, H. (2019). Asgari ücret zammının enflasyon ve işsizlik üzerine etkilerinin değerlendirilmesi: Türkiye örneği (1988-2018). *Third Sector Social Economic Review*, 54(1), 205-221. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.03.1085>
- Tütüncü, A., & Gönülaçan, A. (2018). Asgari ücret ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesi: Türkiye örneği. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(2), 65-77. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1349171>
- Yılmaz Eser, B., & Terzi, H. (2008). Türkiye’de asgari ücret: Sorunlar öneriler. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 22(1), 129-143. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/30173>

Extended Abstract

The International Labor Organization (ILO) defines the minimum wage as the lowest wage that must be paid for the work performed and cannot be reduced by collective or individual employment contracts. Within the scope of the regulation issued in Türkiye, the minimum wage is defined as “the wage paid to workers for a normal working day and sufficient to meet the worker’s mandatory needs such as food, housing, clothing, health, transportation, and culture.” On the other hand, in the literature, the level of the minimum wage and the economic effects of minimum wage increases are controversial issues in terms of the effects it may have on inflation, unemployment, and unregistered employment. The effects of minimum wage increases on some other variables, such as wages, productivity, poverty, company profits, youth unemployment, consumption, etc., are also topics worth researching.

From this point of view, this study aims to test whether there is a causal relationship from minimum wage to consumer confidence index in the Turkish economy. The Consumer Confidence Index aims to measure consumers’ personal financial situations, their evaluations of the general economy and future expectations, as well as their spending and saving tendencies in the near future. In this study, the net minimum wage series was considered on both a real and dollar basis, and it was tested whether there was a causal relationship between them and the consumer confidence index. For this purpose, firstly, the Toda Yamamoto causality test is used. On the other hand, studies in the causality literature indicate that the dynamic relationship between variables may change in different periods of the economic conjuncture and that causality tests may be inadequate to capture this situation. Therefore, this study also employs the Hatemi-J asymmetric causality test.

The main finding of the research is that there is no statistically significant causal relationship between the real minimum wage and the consumer confidence index. However, there is a statistically significant causal relationship between the minimum wage in dollar terms and the consumer confidence index. According to the Toda Yamamoto test, there is a statistically significant causal relationship from the minimum wage in dollar terms to the consumer confidence index at the 5% significance level. According to the Hatemi-J asymmetric causality test, a statistically significant causality relationship was detected between the cumulative values of positive shocks from the dollar-based minimum wage series to the consumer confidence index at a 5% significance level. In addition, a statistically significant causality was detected between the cumulative values of negative shocks from the dollar-based minimum wage series to the consumer confidence index at a 10% significance level.

In this context, the finding that there is no statistically significant causal relationship between the real minimum wage and the consumer confidence index points to the consumption smoothing that households can follow in the face of minimum wage increases. This effect may occur as a result of households’ expectations that real labor income will not change or may decrease in the medium term. Moreover, this effect may also occur as a result of an increase in precautionary savings of households because of the expectation that there may be an increase in unemployment risk. In addition, these findings are generally parallel to the fact that the changes in the minimum wage in Türkiye are too low to cause an increase in demand and are incompatible with the increase in inflation. On the other hand, the finding of a statistically significant causal relationship between the dollar-based minimum wage and the consumer confidence index also indicates that a minimum wage change beyond the exchange rate movement may lead to a noticeable change in consumption expenditures.